



# المعجم

الإصدار الثالث - ١٤٢١ هـ



**AL-MOJAM**  
Third edition - 2001  
www.almarkaz.net

گزارشی از نسخه سوم المعجم الفقهي و پروژه جدید آن

## « کتابخانه بزرگ نرم افزاری فقه جهان اسلام »

مرکز معجم فقهي آيت الله العظمى گلپايگانی (ره)

### اشاره

معجم فقهي با دارا بودن بیش از ٣٠٠٠ جلد کتاب در دو لوح فشرده، عنوان شایسته کتابخانه بزرگ نرم افزاری جهان اسلام را به خود اختصاص داده است. این نرم افزار با ارائه کتب مورد نیاز پژوهشگران و امکانات مناسب توانسته است نگاه بسیاری از فقه پژوهان را به خود جلب کند. در این شماره، گزارشی از آخرین نسخه معجم فقهي را که توسط مرکز معجم فقهي آيت الله العظمى گلپايگانی (ره) تهیه شده است، می خوانیم.

۳  
ره آورد نور



## تاریخچه برنامه

نسخه‌های اولیه این برنامه در سال ۱۴۱۳ ه. ق (۱۳۷۱ ه. ش) عرضه گردید که شامل حداکثر ۶۰۰ جلد کتاب و با محیط Ms-Dos سازگار بود.

نسخه دوم این برنامه در سال ۱۴۱۷ ه. ق (۱۳۷۵ ه. ش) با بیش از ۱۲۰۰ جلد کتاب به همراه امکانات بسیار قوی بر روی یک لوح فشرده (CD) ارائه شد که با محیط Ms-Dos سازگار بود.

با آمدن سیستم عامل ویندوز (Windows) نیاز به یک نسخه جدید که با این سیستم عامل سازگار باشد، احساس شد. از این رو، پروژه نسخه سوم این برنامه در همان سال‌ها آغاز شد. بالاخره پس از چند سال کار مداوم، این نسخه در سه لوح فشرده مجزا و تحت یک مجموعه تولید گردید.

با ارائه این مجموعه و تلاش برای مطلوبیت آن و نیز بنابر توصیه‌های کاربران، توانستیم با استفاده از شیوه جدید فشرده‌سازی اطلاعات، کل این مجموعه را در دو لوح فشرده عرضه داریم.

با اینکه این نسخه با نسخه قبلی (نسخه سه CD) تفاوت داشت، ولی باز هم به نام نسخه سوم عرضه شد و کلیه نسخه‌های عرضه شده، به طور رایگان تعویض گردید.

## نسخه سوم

با سپاس خداوند، پس از حدود ۱۲ سال تلاش مداوم، نسخه سوم برنامه المعجم در سال ۱۴۲۲ ه. ق (۱۳۸۰ ه. ش) با بیش از سه هزار جلد کتاب مهیا شد که هم اکنون این نسخه در دو لوح فشرده به همراه یک قفل سخت‌افزاری عرضه می‌گردد.

## کتاب‌های برنامه

برنامه المعجم شامل مهم‌ترین منابع اسلامی (اعم از شیعه و سنی و مذاهب دیگر) است و تعداد آنها دقیقاً ۳۰۶۳ جلد کتاب می‌باشد. کتاب‌های این برنامه در بیست و شش گروه دسته‌بندی شده است؛ به طور کلی، گروه ۱ تا ۱۱ شامل تقریباً ۱۰۰۰ جلد کتاب فقهی، و گروه‌های ۱۲ تا ۱۵ مجموعاً شامل حدود ۱۰۰۰ جلد کتاب حدیثی و بقیه گروه‌ها (دیگر علوم اسلامی) نیز مشتمل بر حدود ۱۰۰۰ جلد کتاب می‌باشند.

گروه‌بندی کتب به شرح زیر است:

## ویژگی‌های برنامه

برنامه المعجم از سه بخش اساسی و کلی تشکیل شده است: مطالعه، جستجو و فیش‌برداری

### ۱. مطالعه

در این قسمت، فهرست کتاب‌های موجود در برنامه را مشاهده می‌کنید. برای یافتن یک کتاب کافی است که چند حرف از حروف نام کتاب یا نویسنده آن را وارد کنید. پس از یافتن کتاب با زدن کلید مطالعه، متن آن را مشاهده می‌نمایید. متن کتاب و شماره صفحات و حتی سر سطرها، تماماً مطابق با اصل کتاب است. این امر به کاربران کمک می‌کند از مراجعه به اصل کتاب بی‌نیاز شوند. پس از باز شدن کتاب، کاربر می‌تواند کتاب را صفحه به صفحه مطالعه کند و یا به صفحه دلخواه منتقل شود. در این نسخه، پاورقی هر صفحه با یک خط فاصل از متن جدا شده است. همچنین کاربر قادر است هر قسمت از متن

۱. فقه شیعه تا قرن هشتم
  ۲. فقه شیعه بعد از قرن هشتم
  ۳. فقه شیعه (رسائل عملیه و فتاوی مراجع)
  ۴. فقه مذهب زیدی
  ۵. فقه مذهب شافعی
  ۶. فقه مذهب مالکی
  ۷. فقه مذهب حنفی
  ۸. فقه مذهب حنبلی
  ۹. فقه مذهب ظاهری
  ۱۰. منابع فقهی مستقل
  ۱۱. مصطلحات و مفردات فقهی
  ۱۲. منابع حدیث شیعه (بخش فقهی)
  ۱۳. منابع حدیث شیعه (بخش عمومی)
  ۱۴. منابع حدیث سنی (بخش فقهی)
  ۱۵. منابع حدیث سنی (بخش عمومی)
  ۱۶. منابع تفسیر شیعه
  ۱۷. منابع تفسیر سنی
  ۱۸. اصول فقه شیعه
  ۱۹. اصول فقه سنی
  ۲۰. مهم‌ترین منابع رجال حدیث شیعه
  ۲۱. مهم‌ترین منابع رجال حدیث سنی
  ۲۲. راهنمای مؤلفات (کتاب‌شناسی)
  ۲۳. أنساب و معاجم مختلف (نسب‌شناسی)
  ۲۴. منابع تاریخی
  ۲۵. منابع سیره پیامبر(ص) و ائمه اطهار(ع)
  ۲۶. زبان عربی
- برای اطلاع دقیق از نام کتاب و نویسندگان و سال وفات آنها می‌توانید به پایگاه اینترنتی:
- [www.almarkaz.net](http://www.almarkaz.net)
- مراجعه نمایید.



را گزینش کرده و آن را در موضوع مربوطه ذخیره و یا آن را به چاپگر ارسال نماید.

## ۲. جستجو

این بخش را می‌توان برترین و مهم‌ترین قسمت برنامه خواند.

یکی از بهترین و زیباترین امکانات این برنامه جستجوی بسیار سریع و بی‌نظیر آن می‌باشد. شما می‌توانید در عرض چند ثانیه ۳۰۰۰ جلد کتاب را مورد پژوهش قرار دهید و به عبارت مورد نظر دست یابید.

ضمن اینکه می‌توانید به طور همزمان چندین کلمه و یا جمله را وارد فهرست جستجو کرده، و جستجو در دامنه مشخص شده را آغاز کنید.

پیش‌فرض دامنه برنامه، انتخاب کل کتاب‌ها می‌باشد و چنانچه کاربر بخواهد می‌تواند آن را تغییر دهد. کاربر قادر است کتاب‌های مورد نظر خود را از فهرست انتخاب کند و یا با استفاده از گروه‌ها مجموعه‌ای از کتاب‌ها را به عنوان دامنه برگزیند.

در پایان عملیات جستجو، دو فهرست از موارد یافت شده نمایش داده می‌شود. نخست فهرست بالای صفحه، شامل نام کتاب‌هایی است که دربردارنده این عبارات می‌باشند و با رفتن روی هر کتاب، فهرست دوم صفحه بازخوانی می‌شود.

این فهرست شامل عبارت و شماره صفحه است. با زدن کلید مطالعه می‌توانید مستقیماً به این مورد منتقل شوید. عبارت یافت شده به صورت رنگی در متن کتاب نمایش داده می‌شود که از این قابلیت تحت عنوان «ارتباط مستقیم بین جستجو و مطالعه» یاد می‌شود. علاوه بر این، می‌توانید نتیجه

جستجو را به فایل خروجی و یا به دستگاه چاپگر بفرستید.

در این فایل مشاهده می‌کنید که مثلاً عبارت جستجو شده «الحمد لله» در چه کتاب‌ها و در چه صفحاتی آمده و چند بار تکرار شده است.

چنانچه بخواهید می‌توانید یک قطعه از متن (یک سطر قبل و یک سطر بعد از عبارت یافت شده) را به همراه نشانی در فایل خروجی مشاهده نمایید.

امکانات دیگر این قسمت، امکان استخراج کلمات برای یافتن کلمات هم‌خانواده، مشتق، مشابه و با پسوند و پیشوند می‌باشد.

## ۳. فیش برداری

پس از یافتن متن مورد نظر و مطالعه آن، نوبت به هدف سوم؛ یعنی استفاده از این متن در خارج از برنامه می‌رسد.

علاوه بر این، مدیریت و تنظیم این برگه‌ها (فیش‌ها) خود امر مهمی است؛ زیرا خروج متن از برنامه به تنهایی مفید نمی‌باشد. به همین جهت بخش موضوعات، مطابق با هدف‌های محققان طراحی و ایجاد گردید.

در این بخش، محقق می‌تواند با ایجاد یک موضوع، برگه‌های متعددی از کتاب‌های مختلف را در آن ذخیره کند و در پایان، آن را به فایل خروجی و یا چاپگر ارسال نماید.

## بخش‌های دیگر برنامه

○ در کنار بخش‌های اصلی، امکانات کمکی دیگری برای کاربران در نظر گرفته شده است. از جمله این امکانات، ابزار علمی است که شامل موارد ذیل می‌باشد:

**صحاح جوهری:** کتاب صحاح جوهری به صورت تجزیه شده، که با انتخاب ریشه کلمه، شرح آن نمایش داده می‌شود؛  
**مصطلحات:** شامل اصطلاحات فقهی به همراه شرح هر اصطلاح (استخراج شده از کتب و منابع معتبر)؛

**رجال:** برگرفته شده از کتاب معجم رجال الحدیث و تفضیل طبقات الرواة؛

**ابواب فقهی:** با انتخاب هر باب فقهی، فهرست کتاب‌های شامل آن باب نمایش داده می‌شود؛

**مؤلفان:** توضیح مختصری در باره نویسندگان کتاب‌های موجود در برنامه که متوفاه هستند (برگرفته از کتب و منابع معتبر).

○ قابلیت راهنما در تمامی قسمت‌ها، طریقه استفاده از برنامه را به کاربران ارائه

می‌نماید.  
○ در این برنامه ویرایشگری با امکانات محدود، ویژه کاربران ویندوزهای غیر عربی وجود دارد.

در طراحی برنامه سعی شده تا تمامی عمل‌ها و حرکت‌ها مطابق استاندارد باشد. لذا از ایجاد شیوه‌های جدید (انحصاری) خودداری شده است.

برای رعایت این اصل، شکل (دیالوگ‌ها و سیستم) برنامه از حالت گرافیکی خارج شده تا کاربران مختلف بتوانند به آسانی با آن کار کنند.

کلیه فایل‌های خروجی برنامه به صورت Text و به صورت ۱۲۵۶ Arabic Codepage می‌باشد که استاندارد جهانی عربی می‌باشد.

## چشم‌انداز

به زودی نسخه جدید معجم فقهی به بازار عرضه می‌شود.

این نسخه شامل بیش از ۴۲۰۰ جلد کتاب است که شامل تمام کتاب‌های نسخه سوم به همراه کتب جدید اضافه شده می‌باشد.

کتاب‌های این نسخه توسط برنامه «لغت‌نامه تصحیح متون عربی» که از سوی این مرکز تهیه شده، تصحیح گردیده و شامل هشتصد هزار کلمه عربی صحیح می‌باشد. عمل تصحیح با مقایسه متن کتاب به وسیله این لغت‌نامه انجام می‌گیرد.

در این برنامه امکان جستجو در متن کتاب، پاورقی‌ها و شروح و یا بدون آنها وجود دارد. گفتنی است که مشکلات موجود در نسخه سوم مرتفع شده و بعضی قسمت‌های برنامه نیز بازنویسی می‌گردد. این نسخه برای ویندوز XP طراحی شده است که تقریباً بیشتر کاربران از این ویندوز استفاده می‌نمایند.

همچنین نسخه جدید با سیستم‌های عامل Windows 98 و Me, 2000, XP سازگار می‌باشد، هرچند زبان عربی نداشته باشند. در حال حاضر آماده‌سازی این نسخه در مرکز معجم فقهی و مرکز پژوهش‌های اسلامی «المصطفی» ادامه دارد که امیدواریم در اوایل سال ۱۴۲۵ ه. ق (۱۳۸۳

ه. ش) آماده عرضه گردد. این نسخه، در حداقل در سه لوح فشرده (CD) و یا یک لوح DVD عرضه خواهد شد.

